

Az óvantag (*Argas reflexus* Latr.).

A magy. kir. földművelésügyi ministerium kebelében létesült mezőgazdasági kísérletügyi központi bizottság által közelebb megindított „Kísérletügyi Közlemények“ 1. füzetében *Jablonowski József* úr, a baromfitenyé-ztésre nézve kártékony állatról értekezik.

Ez az állat az *óvantag* (*Argas reflexus* Latr.), — *csimaznak* vagy *tyúkpolóskának* is nevezik, — egy atkafaj, mely csaknem olyan természetű, színű és lapos testű, mint a közönséges ágyi-poloska (*Cimex lectularius* Latr.), de kifejlődött állapotban, mint minden atka, nyolezslábú, holott a poloska hatlábú, egész teste pedig paizs alakú és egy darabból áll, a melyen a fejnek semmi nyoma sem látható, míg a poloskának teste olyan tagolt, mint a többi rovaré. Teste majdnem kerek alakú, de elől keskenyebb, hátul pedig valamivel szélesebb. A kinőtt példányok hossza 8—10 mm., szélessége 5—6 mm. Csupas� hátát apró pontocskák lepik el s ezek között gyéreb, nagyobb kerek bemélyedések láthatók. Testszéle kissé felhajlik s apró bevágásokkal van beszegve. Lapos alsó felén a négy pár lába a test elején van elhelyezve s oly hosszú, hogy a test alul mindig kilátszik. A lábak előtt vannak a szájszervek, melyek rendesen az állat testébe annyira belemélyednek, hogy még kézi nagyítóval is csak a két tapogató látható. Ezek között van a két szívókarom, mely a szívás alkalmával együtt áll, s így kettős szigonyt képez; ezt a két karmot az ejtett sebben szétterjeszti, helyet készítvén a mögötte levő szívónyelvnek, mely apró szigonykákkal van ellátva s a vér szívásához alkalmas. Az óvantag színe, ha teleszívódott, sötét vörhenyesbarna és csak teste széle, lába és tapogatója szennyes fehér; ha pedig 3—4 hónapig koplalt, világosabb és hátán a szennyes fehér alapszínből csupán a szabálytalanul elágazó belső szervek barna rajza rí ki; 1—2 évi koplalás után csaknem egészen fehéres; akkor is hamvasnak, porosnak látszik.

Fehéres porszemnek látszik az alcza is, melynek csak hat lába van. Hossza ennek 0.6—1.5 mm. Teljes átalakulását, többszöri vedlés után az áldozatul kiszemelt állaton viszi véghez, holott a kifejlett óvantag nappal inkább a baromfi-ól falának réseiben tartózkodik.

Az óvantag megtámadja a tyúkot, libát, kacsat, pulykát és galambot, sőt kivételesen a sertést és embert is. Mennyi vért képes szívni, megítélhető abból, hogy kikoplalt papírvékonyságú teste teleszívott állapotban fél babszem vastagságúvá dagad. És miután

a baromfit álczástul százával, sőt ezrivel lepi el, könnyen képzelhető, hogy a baromfitenyésztésre nézve minő kártékony. elannyira, hogy miatta némely helyeken a baromfitenyésztéssel egészen fel is hagytak.

Eddig leginkább Jablonowski úr részletes leírását követem; megjegyzem azonban, hogy az óvantagot hazánkban, kivált Délmagyarországon nem 1875, vagy épen 1887. óta ismerik; ismerte azt már a 30-as években nagyatyám is, sőt gyermekkoromban, tyúkolba rejtőzvéen, magam is igen „kínos“ tapasztalatokat szereztem vele.

Nagyon osztom Jablonowski úrnak az óvantagra vonatkozó figyelmeztetését és annak írtását minden baromfitenyésztőnek a magam részéről is különösen ajánlom; de nem oly drastikus szerekkel, minőket Jablonowski úr tanácsol. Én sokkal egyszerűbb szert használok, mely eddig igen kitünően bevált. Én sem az ólt le nem rontatom, sem tyúkjaimat petróleummal vagy terpentinnel be nem kenem (mitől okvetlenül elpusztulnának), hanem egyszerűen, ha észreveszem, hogy tyúkjaim „megtetvesednek“, fejükön és szárnyukon a tollazatot felemelem (mert biz nappal is ott tartózkodik apraja-nagyja) és az alá egy kevés rovarport fúvok be s ezt két-három napon ismételve, azzal azt érem el, hogy a tyúkon az álcák elpusztulnak.

A tyúkólt pedig a következőleg takarítom ki.

Miután, mint rendesen, a meggyült ganéjt kitarítottam s azt az e célra ásatott gödörbe tettem volna, hogy alkalmilag mint kitünő trágyát felhasználjam, — fiatal lombos égerfa (*Alnus glutinosa*) hajtásokat vágok s azokat beteszem az ólba és 2—3 óra hosszat benne hagyom. Az alatt az ólban levő óvantag és álcája a lombra megy s azon megragad. Ezeket a galyakat azután kiviszem, elégetem és újakkal pótolom. Ezt az eljárást 2—3 napig egymásután ismétlem s ezzel arra az eredményre jutok, hogy tyúkjaim az óvantagtól el nem pusztulnak, sőt folyton tojnak és vígan élnek világukat. Bizonyosságom az, hogy 11 éves tyúkjaim vannak. és ezek ma is tojnak, pedig évenként 30-szor is ellepik a tetvek. A mely vidéken az égerfa nem terem, lehetne más, lehetőleg ragadós levelű (talán jegenye) fák fiatal galyaival kísérletet tenni.

Egyúttal megemlítem, hogy a *kanári madáron* előforduló élősdiéket miként irtom. Először a madárkát egy kevés rovarporral hintem be, azután kalitkáját, ha az fából készült, 1—2 órára víz alá helyezem, majd a falra a kalitka nagyságának megfelelő deszká szegezek, s arra igen híg cukoroldatba mártott ítatós papír sze-

leteket ragasztok felső végüknél fogva oly formán, hogy azok egymás mellett lógva, a deszkát elfedik. Erre a deszkára azután a kalitkát akasztom rá. 24 óra után a papírszallagok alá gyült élősdieket megölöm s ezt addig folytatom, míg csak olyanok a papírszeletek alá gyűlnek.

Bordan István.

Az *Oxytrypia orbiculosa* története.

E szép és becses éjjeli lepke állítólag Közép-Ázsiában az Altai-hegységben is előfordul, de csak igen gyéren, holott Magyarországon, nevezetesen Budapest környékén, némely évben nagyobb számban található, e szerint méltán specifikus magyar lepkének mondható.

Az első példány, mely után Esper az *Orbiculosát* leírta, a század elején (körülbelül 1815-ben) Szeged vidékéről került K c y T ó b i á s birtokába, a ki hazánkban legelőször nevezetesebb rovargyűjteménnyel bírt. Ez a gyűjtemény igen sajátosságosan volt elrendezve. Minden állat t. i. külön-külön, alul és felül üveggel ellátott lapos kis dobozban volt elhelyezve; az alsó üveglemezre apró parafadarabka volt erősítve s erre az állat egészen rövid türe feltűzve, a melynek fejét lecsipték. Fölül vagy oldalt állt az állat neve, apró írással. Ez a gyűjtemény K o y halála után F r i v a l d s z k y Imre tulajdonává vált, és vele az *Orbiculosa* is. Utóbb pedig F r i v a l d s z k y gyűjteményével a Nemzeti Muzeumba jutott.

A második példányt M e r k l, a budapesti evang. elemi iskola tanítója 1847-ben a pesti városligetben találta, de nem ismerte. Ehhez az állathoz regényes kis história fűződik. A budai lepkész, ifj. K i n d e r m a n n Albert ugyanis nemsokára azután entomologiai utazásról tért vissza déli Oroszországról, a hol egyik német coloniában szépséges leánynyal megismerkedvén, azt nőül vette volt.

Haza érkezvén és neszét véve, hogy az említett tanító lepkéket gyűjt, felkereste azt és megtekintette annak gyűjteményét. Első pillantásra felismerte a tapasztalt lepkész az *Orbiculosát*, de a közömböst játszva, azonkívül még egy-két lepkét választott ki s azokért cserében több gyönyörűen csillogó oroszországi Plusiát adott a túlboldog kezdőnek.

Még jobban megvolt a cserével elégedve K i n d e r m a n n, ki tisztán kereseti forrásul üzvé a gyűjtést, az *Orbiculosán* is igyekezett mielőbb lehető jó áron túladni. Már volt is bécsi vevője, ki 10 aranyat ígért neki, de annak daczára nem kapta meg.